

PRAVIČNO SUĐENJE U ODLUKAMA USTAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE S POSEBNIM OSVRTOM NA ZABRANU ARBITRARNOG POSTUPANJA

Stručni rad

UDK 342.722(497.5)

342.565.2(497.5)

341.231.14(4)

Primljeno: 23. svibnja 2021.

Maja Anić*

Problem sudskih odluka bez relevantnih i dostatnih razloga ponukao je autoricu na pisanje ovog rada, u kojem će biti prikazane pojedine odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske, osobito razlozi kojima se Ustavni sud vodi kod odlučivanja o prigovorima povrede pravičnog suđenja sadržanog u odredbi čl. 29. Ustava Republike Hrvatske te čl. 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Pravično suđenje predstavlja jedno od temeljnih prava, koje omogućava svakom građaninu obraćanje sudu ili javnopravnom tijelu, kao i pravo dobiti valjani i dostatni odgovor na postavljeni zahtjev. Česte povrede pravičnog suđenja postaju sve uočljivije cjelokupnoj zajednici u kojoj živimo, zbog čega je potrebno upozoravati na povrede i nelogičnosti. Sastavljeno od dvanaest elemenata, pravo na pravično suđenje u svojoj kompleksnosti spaja pravičnost i pravdu, pojmove koji su sve češće potpuno različiti. U radu će se analizirati zabrana arbitrarnosti kao jedan od elemenata prava na pravično suđenje, s čijom se pojavom sve češće možemo susresti. Praktičarima će se dati pojedine smjernice koje mogu pomoći kod budućih obraćanja kako Ustavnom sudu Republike Hrvatske tako i redovnim sudovima kako bi se arbitrarnost pokušala spriječiti već u ranijim fazama postupka.

Ključne riječi: arbitrarnost, pravičnost, pravo na pošteno suđenje, učinkovitost pravosuđa

1. UVODNA RAZMATRANJA

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹ (dalje u tekstu: Konvencija) ključni je akt Vijeća Europe (dalje u tekstu: Vijeće) kojim se uređuju temeljna ljudska prava i slobode građana. Namjera Vijeća u vrijeme donošenja Konvencije bila je spriječiti da se ugroza i narušavanje ljudskih prava kojima je čovječanstvo svjedočilo tijekom Drugog svjetskog rata ikada više ponove. Očigledno je bilo da nacionalna tijela nisu bila sposobna valjano štititi ljudska prava, zbog čega je bilo važno u to pitanje uključiti nadnacionalni autoritet. Konvencija je pisana da bi „jamčila prava koja nisu teorijska ili iluzorna, nego praktična i djelotvorna“.² Upravo u onim situacijama kada domaće tijelo suviše formalistički tumači odredbe propisa Konvencija dobiva svoj puni smisao. Iako se

* Doktorandica, Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

¹ Odluka o proglašenju Zakona o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1, 4, 6, 7 i 11 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, Međunarodni dio, br. 18/1997.

² *Salduz protiv Turske*, br. 36391/02, 27. studenog 2008., ECHR 2008 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

praktičari sve više pozivaju na mnogobrojne presude Europskog suda za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP), tijela koja odlučuju o takvim prigovorima na njih se ne osvrću u dovoljnoj mjeri ili ne daju dostatne razloge za to. Autorica se u svojem radu susreće s mnogobrojnim nekvalitetnim odlukama, koje potpuno odstupaju od načela pravičnosti postupka, osobito zabrane arbitrarnosti. U radu će biti prikazan predmet Nurretina Orala, turskog Kurda koji je zbog pretjeranog formalizma suca bio zadržan u zatvoru, za što, kasnije se ispostavilo, nije bilo nikakva opravdanog razloga. Autorica će se potom osvrnuti i na predmet *Ajdarić protiv Hrvatske*³ (zahtjev br. 20883/09 od 13. 12. 2011. godine), u kojem je okrivljenik bio osuđen na 40 godina zatvora zbog iskaza osobe koja je bila mentalno bolesna i nagluha, a koji je temeljen na prislušivanju tuđeg razgovora. Cijela Hrvatska trenutačno može pratiti i predmet protiv okrivljene Smiljane Srnac, koja se tereti za ubojstvo vlastite sestre, čije je tijelo 24 godine skrivala u škrinji. Za vrijeme pisanja ovog rada optužena je iznosila svoju obranu, u kojoj je, između ostalog, navodila kako mnogi od ispitanih svjedoka nisu s njom u dobrim odnosima te da su mnogi nevjerodostojni. Izuzev subjektivnog mišljenja autorice o tom predmetu, postavlja se pitanje u kojoj se mjeri optuženoj pravično sudi ako se uzme u obzir sva medijska pozornost koju taj predmet ima, što pak na sudskom vijeću neminovno može ostaviti traga. Dakako da se u ovom predmetu prije svega postavlja pitanje i je li optužena uopće ubrojiva, odnosno duševno zdrava, da bi mogla izdržavati kaznu zatvora. No hoće li se presuda temeljiti na iskazima svjedoka koji su, kako optužena tvrdi, alkoholičari, kriminalci ili s njom u zavadi, što pak može utjecati na kvalitetu njihova iskazivanja, ostaje upitno. Hrvatski su sudovi već jednom bili „kažnjeni“ od ESLJP-a u ranije spomenutom predmetu *Ajdarić* zbog upitnog svjedoka, kada je trostruko ubojstvo ostalo neriješeno, no presuda je ipak utjecala na kasniju sudsku praksu u vidu kvalitete ocjene dokaza. Činjenica je da ne postoje dokazi koji potvrđuju da je upravo Smiljana ubila svoju sestru, kao što je i činjenica da je predmet medijski „napuhan“, što sasvim sigurno može utjecati na pravičnost postupka.

Konvencija je u Republici Hrvatskoj na snazi od 5. studenog 1997. godine. Autorica smatra upitnim jesmo li u tom periodu kvalitetno iskoristili mogućnosti koje nam pruža Konvencija i tumačenja ESLJP-a. Republika Hrvatska još od 1991. godine poznaje pravo na pošteno suđenje, sadržano u čl. 29. Ustava Republike Hrvatske (dalje: Ustav),⁴ zbog čega možemo smatrati da je Konvencija bila inkorporirana u hrvatski pravni poredak od 1991. godine na nadzakonskoj razini,⁵ iako ispitivanju podliježu predmeti nastali tek nakon 5. studenog 1997. godine, od kada se Konvencija primjenjuje *ratione temporis*.⁶ Kao članica Europske unije, i danas nailazimo na kardinalne greške u postupanju upravnih tijela i sudova, osobito kada se radi o kvaliteti donesenih odluka, koje nerijetko obilježava doza arbitrarnosti. Sama se autorica u praksi susreće s odlukama javnopravnih tijela

³ *Ajdarić protiv Hrvatske* (br. 200883/19), ECHR 2011 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

⁴ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

⁵ Uzelac, Alan, *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2010, str. 117.

⁶ *Ibid.*, str. 132.

kojima se odlučuje o nečijim pravima i obvezama i u kojima se umjesto bilo kakva razumnog, relevantnog i dostatnog razloga navode jedino zakonske odredbe. Što laici mogu čitajući takve odluke? Ponekad je i nama praktičarima teško izvući smisao iz takvih obrazloženja. No problem je i što je ESLJP, kada je riječ o primjeni članka 6. Konvencije, kroz praksu spriječio da pojedini predmeti javnog prava dođu pred njega smatrajući da je o pojedinim pitanjima ovlaštena odlučivati isključivo sama država članica. Tako ESLJP u okviru navedenog članka neće odlučivati o predmetima koji se tiču poreznih pitanja, radnih odnosa državnih službenika⁷ te primanja ili isključenja stranaca.⁸ Porezna će pitanja ESLJP razmatrati kroz Protokol br. 1 Konvencije,⁹ odnosno povredu prava vlasništva, dok neka pitanja nikako ne ulaze u nadležnost ESLJP-a.¹⁰ U ovom radu prikazat će se elementi prava na pravično suđenje zajamčenog čl. 29.¹¹ Ustava i čl. 6.¹² Konvencije, i to kroz odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske (dalje: Ustavni sud), odnosno njegove najčešće zamjerke redovnim sudovima, koje ističe u svojim ukidnim odlukama. Dane prikaze pratit će referiranje na odlučne odluke ESLJP-a.

⁷ *Pellegrin protiv Francuske*, zahtjev br. 28541/95, 8. prosinca 1999., ECHR 1999 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

⁸ *Maaouia protiv Francuske*, zahtjev br. 39652/98, 5. listopada 2000., ECHR 2000 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

⁹ *Taxation and the European Convention on Human Rights*, v. [echr.coe.int/Documents/FS_Taxation_ENG.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/Documents/FS_Taxation_ENG.pdf) (24. lipnja 2020.).

¹⁰ *Work-related rights*, [echr.coe.int/Documents/FS_Work_ENG.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/Documents/FS_Work_ENG.pdf) (24. lipnja 2020.).

¹¹ „Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela. U slučaju sumnje ili optužbe zbog kažnjivog djela osumnjičenik, okrivljenik ili optuženik ima pravo: – da u najkraćem roku bude obaviješten potanko i na jeziku koji razumije o naravi i razlozima optužbe koja se diže protiv njega i o dokazima koji ga terete, – da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu obrane, – na branitelja i nesmetano uspostavljanje veze s braniteljem, i s tim pravom mora biti upoznat, – da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava da plati branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja pod uvjetima propisanim zakonom, – da mu se sudi u njegovoj nazočnosti, ukoliko je dostupan sudu, – da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da zahtijeva da se osigura nazočnost i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe, – na besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu. Osumnjičenik, okrivljenik i optuženik ne smije se siliti da prizna krivnju. Dokazi pribavljeni na nezakonit način ne mogu se uporabiti u sudskom postupku. Kazneni postupak može se pokrenuti samo pred sudom na zahtjev ovlaštenog tužitelja.“

¹² „1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde. 2. Svatko optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom. 3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava: a) da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodni i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega; b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane; c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde, d) da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe; e) besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu.“

2. ARBITRARNOST KAO ELEMENT PRAVA NA POŠTENO SUĐENJE

Uzelac,¹³ vodeći se sistematikom stranih doktrinarnih učenja o Konvenciji,¹⁴ identificira dvanaest elemenata prava na pošteno suđenje, i to pravo na pristup sudu, na pravnu pomoć, na procesnu ravnopravnost (jednakost oružja), na javno i kontradiktorno suđenje, na saslušanje, na dokaz, na javnu objavu presuda, na sud ustanovljen zakonom, na nezavisnost i nepristranost u suđenju, na suđenje u razumnom roku, na učinkovitu ovrhu presuda te, naposljetku, na zabranu arbitrarnog postupanja. Iako je svaki od elemenata tema o kojoj se može mnogo pisati i na koju je potrebno upozoravati, upravo posljednji navedeni element, zabrana arbitrarnog postupanja, bit će pretežita tema ovog rada, iako će se autorica dotaknuti i ostalih.

Članak 6. Konvencije, kao i naš čl. 29. Ustava, ne smijemo restriktivno tumačiti jer takvo tumačenje ne bi ispunilo svrhu propisanog jamstva. ESLJP je upravo radi zabrane restriktivnog tumačenja kroz praksu dao određene niti vodilje koje bi nacionalni sudovi trebali poštovati, no vidjet ćemo da kod nas to još nije dovoljno zaživjelo. Svrha zaštite koju pruža čl. 6. st. 1. Konvencije jest u osiguranju poštenog postupanja, a ne u provjeri ispravnosti ishoda postupka, odnosno odluke u konkretnom slučaju.¹⁵ Autorica je sve presude navedene u radu koristila isključivo s internetske stranice Ustavnog suda Republike Hrvatske¹⁶ iz razloga jednostavnijeg i preglednijeg uvida u presude.

3. ŠTO USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE GOVORI KADA RASPRAVLJA O ZABRANI ARBITRARNOSTI?

Odluke Ustavnog suda kojima su usvojene ustavne tužbe podnesene zbog povrede prava na pravično suđenje zajamčenog odredbama članka 29. Ustava te čl. 6. Konvencije nisu brojne. Ipak, razmatrane odluke struci pružaju neka nova saznanja te ih u tom smislu valja cijeniti kao važne smjernice za promišljanja te kao bazu za buduće podneske prema Ustavnom sudu RH. Iz objavljene statistike Ustavnog suda vidljivo je da je od 1991. do 2020. godine¹⁷ najviše zaprimljenih upravo predmeta s oznakom *U-III*, od čega, nažalost, nije poznato koliki se udio podnesenih ustavnih tužbi konkretno odnosi na povredu čl. 29. Ustava, odnosno čl. 6. Konvencije. Kada se promatra praksa Ustavnog suda kroz parametar čl. 6. Konvencije, u 2020. godini (za sada) je usvojeno samo pet ustavnih tužbi, a sve se odnose na kazneno svojstvo prava na pravično suđenje.

Ustavni se sud ograničio na ispitivanje jesu li učinci tumačenja, odnosno primjene prava suglasni s Ustavom i jesu li u konkretnom slučaju doveli do povrede ustavnih prava

¹³ Uzelac, A., *op. cit.* bilj. 5, str. 101–148.

¹⁴ Van Dijk, P. *et al.*, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Intersentia, Antwarpen – Oxford, 2006.

¹⁵ Uzelac, A., *op. cit.* bilj. 5, str. 106.

¹⁶ www.usud.hr.

¹⁷ Pregled primljenih predmeta u razdoblju od 1990. do 31. prosinca 2020. godine, https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Pregled_primljenih_predmeta_u_razdoblju_od_1990_do_30_prosinca_2020.pdf (07. travnja 2021.).

podnositelja ustavne tužbe. Naime jasno je da Ustavni sud ne razmatra jesu li redovni sudovi pravilno podveli činjenično stanje pod materijalno pravo te na koji su način interpretirali materijalno pravo, već prvenstveno utvrđuje je li u konkretnom postupku redovan sud povrijedio koje ustavno, odnosno konvencijsko pravo stranke. Ustavni sud ne predstavlja četvrti stupanj suđenja (*fourth instance*), kao ni ESLJP, a što suci Ustavnog suda uporno naglašavaju u svojim odlukama.¹⁸ Kada odlučuje o povredi prava na pravično suđenje, Ustavni sud prvenstveno razmatra imaju li pobijane odluke dostatne i relevantne razloge te ostavljaju li dvojbenim bilo koji segment. Ustavni će sud ispitati i jesu li stranke mogle valjano iznijeti sve svoje navode i očitovati se na navode protivne stranke te je li u tom pravu stranka bila ograničena na bilo koji način. Jednako tako, Ustavni će sud promatrati i odnos stranaka, odnosno je li imovno stanje neke od stranaka moglo utjecati na njezino valjano zastupanje u postupku te, posljedično tome, i na jednakost položaja stranaka u postupku. U takvim predmetima često će se pozivati na predmet *Airey protiv Irske* (6289/73, presuda od 9. 10. 1979. godine),¹⁹ u kojem je tužiteljica bila slabog imovnog stanja, zbog čega si nije mogla priuštiti odvjetnika, iako ga nije bila dužna angažirati, a nije imala pravo na pravnu pomoć, zbog čega je ESLJP zaključio da joj je povrijeđeno pravo na pristup sudu jer u takvoj situaciji nije imala nikakve šanse za uspjeh. Naposljetku, Ustavni sud razmatrat će i je li pobijana odluka u skladu s ranijom praksom, a spriječit će i onemogućavanje stranaka u provedbi ovrhe ovršnih i pravomoćnih presuda nacionalnih sudova.

3.1. Dvostruka naplata

Pravo na pošteno suđenje Ustavni sud smatra jednim od važnijih elemenata vladavine prava. To pravo ne smije biti tumačeno na restriktivan način u postupku niti bi se trebao promatrati samo jedan čimbenik u cijelom nizu. Takav je stav Ustavni sud zauzeo u presudi broj *U-III-3538/2017*²⁰ od 18. travnja 2019. godine povodom ustavne tužbe podnositeljice koju je Carinska uprava Ministarstva financija teretila za izuzeće plovila stranih registarskih oznaka, tada u vlasništvu njezina supruga. Podnositeljica je tijekom postupka prigovarala dvostrukoj naplati carinskog duga s obzirom na to da je za uvoz istog plovila platila carinska i porezna davanja tijekom 2013. godine, no sud je zauzeo stav kako se navedena plaćanja ne odnose na predmetni postupak s obzirom na to da je postupak pokrenut ranije, tijekom 2011. godine, a da podnositeljica svoje navode nije valjano dokazala. Ustavni je sud u svojoj presudi zauzeo stav da je takvo obrazloženje ustavno neprihvatljivo jer otvara pitanje povrede prava vlasništva, zbog čega su njezini navodi i podneseni dokazi podrazumijevali obvezu suda na razmatranje te iznošenje dostatnih i relevantnih razloga koji bi opravdali stajalište da naknadno plaćanje carinskog

¹⁸ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1098/2011, od 6. lipnja 2014. godine, toč. 4., [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257CF200364B2E/\\$FILE/U-III-1098-2011.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257CF200364B2E/$FILE/U-III-1098-2011.pdf) (21. lipnja 2020.).

¹⁹ *Airey protiv Irske*, zahtjev br. 6289/73, ECHR 2011 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

²⁰ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3538/2017, od 18. travnja 2019. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583E00043CD3B/\\$FILE/U-III-3538-2017.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583E00043CD3B/$FILE/U-III-3538-2017.pdf) (21. lipnja 2020.).

duga za strano plovilo nije od utjecaja na obvezu plaćanja carinskog duga po osnovi privremenog uvoza.²¹ Ukoliko sud smatra da stranka nešto nije dokazala ili da njezini predloženi dokazi nisu dovoljni za opravdanje njezinih iznesenih navoda, mora obrazložiti takav stav valjanim razlozima kako ne bi ostalo nijedno pitanje otvoreno. U ovom postupku sud nije smatrao da se izvršenjem takve odluke stranci isti dug zapravo dvostruko naplaćuje. Činjenica da je isti dug nametnut stranci temeljem dvije različite osnove zahtijeva dostatno obrazloženje u čemu se te dvije osnove razlikuju da bi dugovanje bilo valjano naplaćeno dva puta.

S druge strane možemo li s aspekta zabrane restriktivnog i arbitrarnog suđenja razmatrati situaciju kada se dvjema osobama nameće naplata istoga duga, ali temeljem dvije različite osnove, primjerice temeljem presude donesene u kaznenom postupku, pri čemu se obrazlaže takav stav da nitko ne može zadržati protupravno ostvarenu imovinsku korist, dok je isti taj dug vraćen od strane druge osobe temeljem upravnog rješenja. Može li se naplaćivanje duga, u kaznenom postupku definiranog kao imovinska korist ostvarena protupravnom radnjom, koji je plaćen od strane drugog okrivljenika temeljem rješenja donesenog u upravnom postupku smatrati dvostrukom naplatom istoga duga, ni Ustavni sud ni ESLJP za sada još uvijek nisu razmatrali. Protupravno ostvarenu imovinsku korist ne može nitko zadržati, no činjenica je da bi se ponovnom uplatom istoga iznosa u državni proračun država duplo naplatila. Takve situacije valjano može riješiti jedino ESLJP, dok nama jedino ostaje pratiti njegove odluke.

3.2. Flagrantna uskrata prava na pravično suđenje

Ustavni je sud stava da ne smije zamjenjivati pravna stajališta sudova svojim stajalištima, osim ukoliko odluke sudova otkrivaju bilo koji oblik arbitrarnosti u odlučivanju te nisu dovoljno obrazložene po njegovu mišljenju ili se ne pozivaju na relevantnu sudsku praksu.

Tako se Ustavni sud u predmetima izručivanja okrivljenika drugim državama neće upuštati u razmatranje pravnog stajališta suda ukoliko smatra da okrivljeniku u drugoj državi neće biti „flagrantno uskraćeno pravo na pravično suđenje“.²² Ranije je spomenuto kako se ni ESLJP neće upuštati u raspravljanje o primitku ili protjerivanju stranaca. Međutim i ESLJP je u tom slučaju napravio iznimku, koja se odnosi upravo na navedenu flagrantnu uskratu pravičnog suđenja, a definirao ju je navodeći da se ona smatra istoznačnom sa suđenjem koje je očito suprotno odredbama čl. 6. Konvencije ili načelima

²¹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3538/2017, od 18. travnja 2019. godine, *op. cit.* u bilj. 17, toč. 5.1.

²² Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1308/2019, od 10. ožujka 2020. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258528003776E1/\\$FILE/U-III-1308-2019.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258528003776E1/$FILE/U-III-1308-2019.pdf) (21. lipnja 2020.); vidi i Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-512/2018, od 19. lipnja 2018. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12582B1003C7849/\\$FILE/U-III-512-2018.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12582B1003C7849/$FILE/U-III-512-2018.pdf) (21. lipnja 2020.).

koja su u njemu sadržana.²³ Kakvo je to postupanje, prosuđuje se o okolnostima pojedinog predmeta.

U kaznenim postupcima u kojima je izrečena mjera istražnog zatvora sudovi su osobito dužni obratiti pozornost na iznošenje relevantnih i dostatnih razloga koji opravdavaju oduzimanje slobode kao temeljnog ljudskog prava.

Kod iteracijske opasnosti sud nije ovlašten odrediti istražni zatvor samo temeljem osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo, nego mora dostatno obrazložiti u čemu se ogleda opasnost da će se kazneno djelo ponoviti, odnosno da će javna sigurnost biti ugrožena.²⁴ Takvu mjeru sud može odrediti samo u slučaju kada postoji osnovana sumnja da je kazneno djelo počinjeno te da će biti izrečena kazna, a čiji bi cilj bio osiguranje pokretanja i provođenja kaznenog postupka. Jednako tako, zadaća sudova da u kaznenim postupcima u kojima je određena takva mjera oduzimanja slobode koja protekom vremena traje sve dulje iznesu relevantne i dostatne razloge koji bi opravdali tu ovu mjeru postaje sve zahtjevnija.

Primjerice u javnosti je odjeknuo predmet uhićenja turskog Kurda Nurettina Orala, kojeg se držalo u pritvoru u Osijeku dok se razmatralo njegovo izručenje Republici Turskoj ili vraćanje u Švicarsku Konfederaciju, gdje ima priznati azil. Republika Turska tražila je njegovo izručenje tereteći ga za terorizam, što je on nijekao obrazlažući time da su svi Kurdi u Republici Turskoj proglašeni teroristima. Prvostupanjski je sud već prilikom donošenja rješenja o određivanju pritvora počinio povredu odredaba kaznenog postupka koja se može smatrati arbitrarnim postupanjem jer nije analizirao radi li se uopće o političkom kaznenom djelu koje se Nurettinu Oralu stavlja na teret da bi ga bilo opravdano izručiti.²⁵

Ukratko, u situaciji kada naš sud odlučuje o izručenju državi moliteljici stranog državljanina koji ima odobren status azila u trećoj državi taj sud uopće ne ispituje razlog zbog kojeg se traži njegovo izručenje. Sud nije ispitao ni bi li Nurettin Oral pretrpio flagrantnu uskratu pravičnog suđenja u Turskoj ili bio izložen riziku trpljenja takve uskrate, na što je on uporno upozoravao. Takvo postupanje suda može se okarakterizirati pomalo zastrašujućim jer otvara pitanje što se onda događa u medijski manje eksponiranim predmetima, a istovremeno i tragičnim jer upozorava na kvalitetu našeg sudstva, koja se direktno reflektira na nečije temeljno pravo, pravo na slobodu. Sud je u svojem postupanju imao i mogućnost provjere nalazi li se ime osobe čije se izručenje traži

²³ *Ahorugeze protiv Švedske*, zahtjev br. 37075/09, ECHR 2011 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

²⁴ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-170/2018, od 18. siječnja 2018. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125821A00382123/\\$FILE/U-III-170-2018.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125821A00382123/$FILE/U-III-170-2018.pdf) (21. lipnja 2020.).

²⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-469/2017-4, od 19. rujna 2017. godine, <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2017IKzB469A4> (28. svibnja 2020.); vidi i U-III-208/2018, od 10. srpnja 2018. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12582200033AF69/\\$FILE/U-III-208-2018.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12582200033AF69/$FILE/U-III-208-2018.pdf) (28. svibnja 2020.).

na Sankcijskoj listi Sankcijskog odbora Vijeća sigurnosti. Međutim sa stajališta uhićenika i navedena lista upitne je pravičnosti s obzirom na to da sadrži *de facto* optužbu da je osoba na listi terorist ili da pomaže teroristima, dok je mehanizam kontrole imena s liste nepostojeći.²⁶

Jedan od velikih problema za sudove postoji kada zakonske odredbe nisu dovoljno jasne unatoč pravilu jasnoće i preciznosti norme sadržanom u načelu zakonitosti. Standard "zakonitosti" koji je postavila Konvencija traži da svako pravo bude dovoljno precizno kako bi omogućilo osobi da predvidi, u razumnoj mjeri, posljedice koje određeno djelovanje može imati.²⁷ Norme bi u teoriji trebale biti temelj odlukama sudova koji ih primjenjuju te koji su dužni jasno obrazložiti razloge konkretne primjene. Međutim u praksi nailazimo na drugačije stanje, osobito kada je pojedina norma nejasna, što čini temelj neujednačenoj sudskoj praksi. Takav se problem pojavio primjerice kod primjene odredbe čl. 292. Kaznenog zakona²⁸ (uz čl. 337. i 339.), gdje je Ustavni sud ostavio sudovima da opće pojmove i postojeća „siva područja“ razjasne i definiraju kroz praksu te da takve nejasnoće ujednačenom sudskom praksom „pretvore“ u obvezujuće pravo.²⁹ Autorica nije sigurna je li upućivanje tako važne zadaće na redovne sudove ispravno rješenje. Potpuno se opravdano postavlja pitanje kako osigurati dojam pravičnog suđenja u sustavu u kojem zakonodavac ne daje jasnu normu, a Ustavni sud „prebacuje lopticu“ na prvostupanjske sudove? Ustavni sud takvo postupanje opravdava idejom stvaranja ustaljene sudske prakse, za što je potreban određeni vremenski period. Međutim propuštanje postupanja u skladu s Ustavom i zakonom nema opravdanja u takvu argumentu. Zakonska norma mora biti jasna, a sudovi se u primjeni zakonske norme moraju ujednačiti kako bi građani mogli znati što očekivati u slučaju povrede kogentne norme. Ustavni sud ne smije izbjegavati svoju obvezu utvrđivanja povrede prava na pošteno suđenje u slučajevima kada odluke sudova obilježava kontradiktornost. Niži sudovi dužni su se držati stavova viših sudova (koliko je to moguće u kontinentalnom pravnom sustavu), no kada norma nije jasna, može proći dosta vremena do donošenja bilo kakva stava višeg suda, što omogućuje neujednačenost prakse i pravne nesigurnosti u tom razdoblju. Vrijeme koje prolazi do donošenja odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske samo povećava posljedice koje nejasna norma može proizvesti. Velika neujednačenost sudske prakse može rezultirati poricanjem pravne sigurnosti kao jednog od elemenata prava na pravično suđenje zajamčeno čl. 6. Konvencije.³⁰ Takvim postupanjem stanovnik

²⁶ Rusan Novokmet, Rutvica, *Utjecaj sankcija Vijeća sigurnosti UN-a na zaštitu temeljnih ljudskih prava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2019, str. 638.

²⁷ *Šebalj protiv Hrvatske*, zahtjev br. 4429/09, ECHR 2011 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>), toč. 187.

²⁸ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 84/2005, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 71/2006.

²⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3360/2014, od 6. lipnja 2016. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257FD400394974/\\$FILE/U-III-3360-2014.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257FD400394974/$FILE/U-III-3360-2014.pdf) (23. svibnja 2020.).

³⁰ Jelinić, Zvonimir, *Sudska praksa u građanskim predmetima u sustavu primjene i tumačenja prava*, Zbornik radova s međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Split, 2015, str. 173–200.

Osijeka za isto kazneno djelo neće biti jednako gonjen kao stanovnik Dubrovnika ili Zagreba,³¹ čega postajemo svjedoci u recentno vrijeme.

Kada je riječ o kaznenim postupcima, valja spomenuti i obvezu državnog odvjetništva i suca istrage, koji su dužni prikupljati dokaze koji idu i u korist okrivljenika. Međutim je li u praksi to uistinu tako, ostaje vrlo upitno. Povezujući zabranu arbitrarnosti s elementom jednakosti oružja, tzv. *fair balance*, može se zaključiti da bi se postupanje državnog odvjetništva usmjereno isključivo na utvrđenje krivnje okrivljenika, a ne utvrđenje stvarne, materijalne istine, moglo smatrati samovoljnim i arbitrarnim, što bi posljedično otežavalo okrivljeniku dokazivanje nevinosti. No to bi mogla biti tema nekog drugog rada.

3.3. Dostatnost i relevantnost obrazloženja

Zbog činjenice da je arbitrarnost još uvijek česta pojava, a da je pravo na pravično suđenje ograničeno jamstvima pravičnog suđenja, sudove se prisiljava da u svojim presudama iznesu dostatne i relevantne razloge.

Obrazloženje presude iznimno je važan dio odluke, međutim to ne znači da sud mora obrazložiti svaki argument stranaka iznesen tijekom postupka, što bi dovelo do usporavanja i ovako tromog sustava. Svaka stranka na kraju postupka mora biti upoznata sa svim relevantnim razlozima zbog kojih je sud njezine navode i dokaze smatrao osnovanim ili neosnovanim, no u tom obrazloženju sud se mora voditi isključivo mjerilima dostatnosti i relevantnosti razloga.³² Mjerilo dostatnosti predstavlja širinu obveze suda da u pisanom obrazloženju navede sve razloge kojima se vodio pri donošenju konkretne odluke, a što uvijek ovisi o okolnostima pojedinog predmeta.³³ To bi se mjerilo moglo kvalitetno ispitati u istoznačnim predmetima, primjerice sporovima zbog kredita u švicarskim francima ili sporovima koji se vode zbog neisplaćenih dodataka za odrađeni prekovremeni rad liječnika. Također, sudovi kod donošenja presuda moraju obuhvatiti sve aspekte predmeta koji su mogli tijekom postupka utjecati na konačnu odluku suda, što predstavlja drugo važno mjerilo, mjerilo relevantnosti. To se mjerilo odnosi upravo na sve navode stranaka iznesenih tijekom postupka, koji neće uvijek dobiti svoje obrazloženje u presudi jer su najvjerojatnije potpuno irelevantni za konačnu odluku. Primjerice u sporovima zbog neisplaćenih dodataka liječnika sudovi smatraju irelevantnim razmatrati jesu li uistinu svi ti prekovremeni sati i odrađeni kako je navedeno u obračunskim listama, za koje se smatra da istinito i potpuno prikazuju činjenično stanje, zbog čega se navedeno ne razmatra, a ponekad je upitno.

³¹ Autorica usporedbu iznosi primjera radi, bez namjere iznošenja diskriminatornih optužbi.

³² Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-6180/2016, od 12. siječnja 2017. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12580A600343CEF/\\$FILE/U-III-6180-2016.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12580A600343CEF/$FILE/U-III-6180-2016.pdf) (21. svibnja 2020.); vidi i Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3360/2014, od 06. lipnja 2016. godine, *op. cit.* bilj. 24, toč. 67.

³³ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1162/2014, od 19. ožujka 2019. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583C20048C0E2/\\$FILE/U-III-1162-2014.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583C20048C0E2/$FILE/U-III-1162-2014.pdf) (21. svibnja 2020.).

Pravo na pravično suđenje nameće sudu obvezu ispitati sve navode i dokaze iznesene tijekom postupka, međutim to pravo ne jamči stranci u parničnom postupku da će se saslušati svaki predloženi svjedok ili da će se izvesti svaki predloženi dokaz.³⁴ Bitno je razlikovati navedenu obvezu suda od jamstva određenog prava. Sud će ispitati navode koji su važni za konačnu odluku, no to ne znači da je samim time stranci zajamčeno pravo da se ispita svaki predloženi svjedok, provede svako predloženo vještačenje ili pribavi sva predložena dokumentacija ukoliko su oni irelevantni za konačnu odluku. Navedeno pak ne znači da sud ne treba obrazložiti nijedan predloženi dokaz ili izneseni navod stranke, bez obzira na to smatra li ih neosnovanim.³⁵ Na sudu je odgovornost da u svakom postupku pronade tu granicu između provođenja relevantnih dokaza i oni potpuno irelevantnih. Prije svega sud bi trebao utvrditi što je to nesporno među strankama da bi znao razaznati navode koje će utvrđivati predloženim dokazima, za razliku od onih čije provođenje uopće nije potrebno s obzirom na nesporni dio činjeničnog zbira. No u praksi nailazimo na suce koji prihvaćaju saslušati sve predložene svjedoke, provesti sva predložena vještačenja i sl. kako im odluka ne bi bila ukinuta zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Takvo postupanje dovodi do odugovlačenja postupka i gubitka merituma iz fokusa. Praktičari se s takvim situacijama susreću često na pripremnim ročištima, dok Zakon o parničnom postupku dopušta sudu da svoju odluku poslije izmijeni.³⁶ Tako primjerice sud neće u ovršnom postupku ispitivati valjanost ovršne isprave jer takvu prigovoru nije mjesto u ovršnom postupku, nego će samo kratko navesti zbog čega se takav prigovor nije uzeo u razmatranje. Upravo takvim konkretnim razlogom sud je dužan obrazložiti razloge zbog kojih nije prihvatio pojedini dokazni prijedlog.

Kada predmet već dođe pred Ustavni sud, neće se ispitivati je li navod stranke trebao biti dokazan pojedinim predloženim dokazom te na koji je način redovni sud trebao cijeliti takav dokazni prijedlog. Ocjenu dokaza može na ispravan način dati samo redovni sud pred kojim se takav dokaz izvodi, osobnim viđenjem toga dokaza, dovodeći ga u korelaciju sa svim ostalim dokazima. Taj „privilegij“ nije omogućen Ustavnom sudu, koji vidi samo ono što piše na papiru. Međutim Ustavni je sud dužan ispitati je li stranci u postupku omogućeno njezino pravo na obrazloženu odluku, osobito kada joj je pojedini dokazni prijedlog odbijen, te je li stranci poštovano njezino pravo na učinkovito pravno sredstvo.³⁷ Osim što je dužan ispitati koje će dokaze provesti na raspravi te koje će navode stranke uzeti u razmatranje kao relevantne, redovni je sud obavezan dobro obrazložiti zbog čega

³⁴ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-2490/2018, od 14. studenog 2019. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12584B30032C415/\\$FILE/U-III-2490-2018.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12584B30032C415/$FILE/U-III-2490-2018.pdf) (21. svibnja 2020.), toč. 7.

³⁵ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3629/2016, od 14. veljače 2019. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583A2003898CC/\\$FILE/U-III-3629-2016.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583A2003898CC/$FILE/U-III-3629-2016.pdf) (21. svibnja 2020.).

³⁶ Čl. 292. st. 6. Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 02/2007, 84/2008, 96/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019.

³⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-7236/2014, od 19. veljače 2015. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257DF2002959EE/\\$FILE/U-III-7236-2014.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257DF2002959EE/$FILE/U-III-7236-2014.pdf) (21. svibnja 2020.).

neke od navoda nije razmatrao, odnosno zbog čega nije proveo pojedini predloženi dokaz. Ukoliko sud propusti obrazložiti zbog čega nije razmotrio pojedini navod stranke u postupku, stvara podlogu za dodatne potencijalne povrede elemenata pravičnog suđenja. Ako je stranka recimo prigovorila pristranosti raspravnog suca, o kojem je prigovoru drugostupanjski sud propustio odlučiti, stranci je takvim postupanjem povrijeđeno pravo na pravično suđenje jer ne postoji valjano obrazloženje o istaknutom prigovoru, kao i pravo na nepristran sud.³⁸

3.4. Arbitrarnost u obiteljskopравnim postupcima

U predmetima obiteljskopравne zaštite Ustavni sud smatra da se presude ne mogu donositi samo na temelju prijedloga i izvješća nadležnog centra za socijalnu skrb, što takve odluke čini manjkavima u relevantnim i dostatnim razlozima te apsolutno arbitrarnim. Pa ipak, svjedoci smo odluka koje se donose samo na temelju izvješća nadležnog centra za socijalnu skrb.³⁹

U vidu prava na pravično suđenje Ustavni sud u tim postupcima razmatra i načelo pravične ravnoteže među strankama, tzv. *fair balance*, što predstavlja razumnu mogućnost stranaka da izlože činjenice i podupru ih svojim dokazima tako da nijedna od stranaka nije stavljena u nepovoljniji položaj. U odnosu na imovinsko stanje stranaka ranije je spomenut predmet *Airey protiv Irske*, o kojemu je odlučivao ESLJP, a to načelo dolazi do izražaja i u predmetima lišenja poslovne sposobnosti u kojima se osobi koja se lišava poslovne sposobnosti mora dati mogućnost izjašnjavaanja ovisno o mjeri u kojoj je to moguće, no nikako se ne smije zanemariti.⁴⁰ Ukoliko to nije moguće, sud je dužan navesti dostatne i relevantne razloge zbog kojih smatra da osoba nije u mogućnosti shvatiti značenje i pravne posljedice odluke. Veliku ulogu u takvim predmetima imaju skrbnici osoba, osobito u vidu njihove involviranosti u sam postupak.

U slučaju kada skrbnica u višegodišnjem postupku sudjeluje s jednim podneskom te na jednom ročištu ne može se tvrditi da su stranke postupka, osoba lišena sposobnosti i protustranka, jednaki u „oružjima“, a osobito kada izostane i valjano sudjelovanje centra za socijalnu skrb, koji je dužan utvrđivati činjenice i dokaze u korist potrebitoj osobi.⁴¹

³⁸ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-458/2018, od 23. svibnja 2019. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258404002571A9/\\$FILE/U-III-458-2018.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258404002571A9/$FILE/U-III-458-2018.pdf) (21. svibnja 2020.).

³⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1674/2017, od 13. srpnja 2017. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125815D002EC3ED/\\$FILE/U-III-1674-2017.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125815D002EC3ED/$FILE/U-III-1674-2017.pdf) (21. svibnja 2020.).

⁴⁰ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-4536/2012, od 14. siječnja 2016. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257F3A00456E76/\\$FILE/U-III-4536-2012.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257F3A00456E76/$FILE/U-III-4536-2012.pdf) (24. svibnja 2020.); vidi i Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-2404/2016, od 20. veljače 2019. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583A70034060C/\\$FILE/U-III-2404-2016.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12583A70034060C/$FILE/U-III-2404-2016.pdf) (24. svibnja 2020.).

⁴¹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-4536/2012, od 14. siječnja 2016. godine, *op. cit.* bilj. 35, toč. 10.

Sudjelovanje stranaka na raspravi, odnosno usmena neposredna rasprava, jedan je od temeljnih elemenata prava na pravično suđenje. Samim time ne znači da je to pravo apsolutno, pri čemu država uživa određenu slobodu procjene (*margin of appreciation*).⁴² Ukoliko stranke ne spore činjenice (prva pretpostavka), a sudovi mogu donijeti svoju odluku na temelju pisanih podnesaka i dokaza (druga pretpostavka), kao primjerice u upravnom sporu, sud neće provoditi usmenu raspravu. No u vrijeme pisanja ovog rada ESLJP je u predmetu *Idžanović protiv Hrvatske*⁴³ (br. 67705/14 od 9. srpnja 2020. godine) iznio i svoje stajalište o toj tematici, o čemu će poslije biti više riječi.

Slična situacija može se pojaviti u prekršajnom postupku, kada u odnosu na prirodu i težinu počinjenog prekršaja (treća pretpostavka) nije nužno provesti usmenu raspravu. Međutim tada je potrebno utvrditi bi li počinitelju zbog neprovođenja usmene rasprave bilo povrijeđeno pravo na pravično suđenje, odnosno načelo kontradiktornosti postupka. Ukoliko počinitelj prekršaja nije počinenje, sud je dužan provesti usmenu raspravu jer takvim navodom automatski činjenice iz obveznog prekršajnog naloga postaju sporne, a samim time pretpostavke više nisu kumulativno ispunjene.⁴⁴

3.5. Učinkovita ovrha presuda

Jedna relativno nova, u kontekstu ovog teksta svakako zanimljivija odluka Ustavnog suda donesena je u siječnju 2020. godine, a tiče se provedbe ovrhe na temelju pravomoćne presude donesene u kaznenom postupku. Naime podnositeljica je onemogućena u provedbi ovrhe s obrazloženjem drugostupanjskog suda da se ne radi o podobnoj ovršnoj ispravi ukoliko iz presude kaznenog suda nije vidljiva obveza ovršenika prema ovrhovoditelju te ukoliko ovršeniku nije naloženo bilo kakvo plaćanje u odnosu na oduzetu imovinsku korist niti je određeno kome bi ovršenik trebao platiti oduzetu imovinsku korist.⁴⁵ Podnositeljica je prigovorila da je takvim postupanjem suda došlo do povrede prava na pravično suđenje s obzirom na to da zbog zauzetog stava ne može naplatiti svoje potraživanje. Ustavni sud povodom takva prigovora i utvrđuje da je drugostupanjski sud propustio razmotriti podatke naznačene u sadržaju presude, što bi podnositeljicu dovelo do vođenja novog, dugotrajnog sudskeg postupka s neizvjesnim ishodom, zbog čega je došlo do povrede i načela razmjernosti i prava na pristup sudu podnositeljice. O djelotvornosti presuda svoj je stav zauzeo i ESLJP, o čemu je riječ malo kasnije.⁴⁶ Postavlja se pitanje koliko je građana do sada odustalo od vođenja pravne bitke nakon što je spriječeno odlukom jednog suda u provedbi odluke drugog suda. Odgovor na

⁴² Uzelac, A., *op. cit.* bilj. 5, str. 107.

⁴³ *Idžanović protiv Hrvatske* (br. 67705/14), ECHR 2020 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

⁴⁴ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-7221/2014, od 22. svibnja 2019. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258402003AEC69/\\$FILE/U-III-7221-2014.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258402003AEC69/$FILE/U-III-7221-2014.pdf) (24. svibnja 2020.).

⁴⁵ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1930/2019, od 29. siječnja 2020. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258504003BCDDA/\\$FILE/U-III-1930-2019.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1258504003BCDDA/$FILE/U-III-1930-2019.pdf) (24. svibnja 2020.).

⁴⁶ V. fusnotu br. 76.

to pitanje, u ozračju narušenog povjerenja građana u pravosudni sustav Republike Hrvatske, autorica ne želi ni nagađati.

3.6. Zabrana arbitrarnosti kroz ujednačenost sudske prakse

Kako je i ranije rečeno, Ustav Republike Hrvatske uspostavio je vladavinu prava koja bi nam svima trebala pružiti određenu sigurnost, posebno kada se obraćamo tijelima za koja smatramo da će nam pomoći doći do rješenja. Upravo vladavina prava sadrži obvezu sudova da postupaju na način koji ne krši ljudska prava i temeljne slobode, dok arbitrarno suđenje narušava jedan od temeljnih vidova vladavine prava – načelo pravne sigurnosti. Povreda tog načela dovodi do pravne neuređenosti, potiče sve veće nepovjerenje građana u sudstvo, a narušava mišljenje i nas samih praktičara u vlastitu struku, zbog čega je dobro pisati o ovoj i sličnim temama, upozoravati na povrede te upoznati javnost da se te greške primijete i ne odobravaju.

Ustavni je sud upravo upozorio na pravnu nesigurnost koju donose neujednačene odluke sudova o istim ili sličnim činjeničnim predmetima u presudi broj *U-III-5419/2013*,⁴⁷ donesenoj 21. veljače 2017. godine, kada se suočio s apsurdnom situacijom. Naime Upravni je sud u predmetu izvlaštenja zauzeo shvaćanje dijametralno suprotno odluci donesenoj svega šest mjeseci prije od strane istog suda! U ožujku Upravni sud u Rijeci iznosi shvaćanje da se pravni status zemljišta procjenjuje s obzirom na njegovu namjenu sukladno Zakonu o prostornom uređenju i gradnji, dok je u rujnu izrazio stajalište da se pravni status zemljišta sada procjenjuje prema načinu na koji vlasnik koristi predmetno zemljište. Na taj je način Upravni sud odstupio od postojeće prakse u predmetu iste činjenične i pravne naravi ne navodeći bilo koji opravdani razlog za takvo postupanje, što direktno dovodi do povrede čl. 29. Ustava.⁴⁸ Ustavni je sud taj apsurd prepoznao te spriječio da takvo pogrešno postupanje eventualno bude izneseno pred ESLJP te podsjeti na rumunjski predmet *Beian protiv Rumunjske*⁴⁹ (zahtjev br. 30658/05 od 6. prosinca 2007. godine), u kojem je ESLJP utvrdio da visoki stupanj neujednačenosti presuda rumunjskog Kasacijskog suda o istom pravnom pitanju vrijeda zahtjev pravne sigurnosti, zbog čega dolazi do povrede čl. 6. Konvencije.⁵⁰ Zbog takvih primjera, iako upitne suglasnosti s Konvencijom po profesoru Rodinu,⁵¹ strankama bi možda dobro poslužio institut zahtjeva za jedinstvenom primjenom prava, koji je nekad bio propisan Zakonom o sudovima, no u praksi nije zaživio.⁵²

⁴⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5419/2013, od 21. veljače 2017. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12580CF002D3ED9/\\$FILE/U-III-5419-2013.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C12580CF002D3ED9/$FILE/U-III-5419-2013.pdf) (24. svibnja 2020.).

⁴⁸ *Ibid.*, toč. 9.

⁴⁹ *Beian protiv Rumunjske*, (br. 30658/05), ECHR 2020 (HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int>).

⁵⁰ Uzelac, A., *op. cit.* bilj. 5, str. 106.

⁵¹ V. Autorizirano izlaganje predavača prof. dr. sc. Siniše Rodina, Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, Bilten br. 39, Zagreb, 31. siječnja 2006., str. 6.

⁵² Jelinić, Z., *op. cit.* bilj. 31, str. 173–200.

U predmetima vezanim uz zaštićenu najamninu Ustavni je sud stava da bi sudovi trebali ispitivati okolnosti svakog pojedinog predmeta, primjerice je li zaštićeni najmoprimac radno sposoban, imaju li najmoprimci u vlasništvu useljivu drugu nekretninu ili ne, kakve su platne mogućnosti obiteljskog domaćinstva najmoprimca⁵³ i sl. S obzirom na to da se okolnosti razlikuju od obitelji do obitelji, jasno je da se ti predmeti moraju tako i cijeniti. Ustavni sud mora primjenjivati načela pravičnog postupka određena praksom ESLJP-a,⁵⁴ pa je tako u postupku pokrenutom tužbom podnositeljice iz Dubrovnika zaključio kako su prvostupanjski i drugostupanjski sud povrijedili njezino pravo na pravično suđenje jer nisu cijenili radnu sposobnost člana obitelji najmoprimca niti su utvrđivali trenutnu vrijednost nekretnine u njegovu vlasništvu, dok je u predmetu podnositeljice iz Zagreba Ustavni sud utvrdio da sudovi nisu cijenili utjecaj vrijednosti nekretnine u vlasništvu najmoprimca na platnu mogućnosti njegova obiteljskog domaćinstva, zbog čega nisu dali relevantne i dostatne razloge koji bi opravdali svojstvo člana obitelji kao zaštićenog najmoprimca.

Kada je postupanje upravnih tijela u pitanju, dosta se često nailazi na njihove pogreške, što Ustavni sud smatra ustavnopravno potpuno irelevantnim,⁵⁵ s čime se autorica u potpunosti slaže. Ipak, u javnoj upravi velika većina zaposlenih, zbog nedostatka edukacije i manjka službi koji se bave ljudskim resursima, i jest obučena za donošenje jedino takvih pobijajućih odluka, što je jedan od gorućih problema. Primjerice u predmetu povrata oduzete imovine na temelju Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine⁵⁶ tijekom postupka se postavilo pitanje srodstva jedne od suvlasnica nekretnine s prijašnjim suvlasnicima, i to na način da se nakon obnove postupka pojavilo novo pravomoćno rješenje o nasljeđivanju. Ustavni sud došao je do zaključka da je upravno tijelo propustilo iskoristiti svoje ovlasti te pribaviti potrebne isprave o kojima tijela državne uprave vode službene očevidnike, što je u konačnosti i dužno prema načelu utvrđenja materijalne istine. Takva greška nikako ne smije ići na štetu zaštićenih vlasničkih interesa podnositelja,⁵⁷ a osobito se podnositeljima ne može arbitrarno oduzeti stečeno pravo vlasništva temeljem „novootkrivene“ isprave.

Upravo tijekom pisanja ovog rada ESLJP je donio presudu u predmetu *Uzelac i Đekić protiv Hrvatske*⁵⁸ (br. 6161/13 i br. 57863/14 od 4. lipnja 2020. godine), u kojem je

⁵³ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3849/2011, od 30. siječnja 2018. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125822800352D63/\\$FILE/U-III-3849-2011.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125822800352D63/$FILE/U-III-3849-2011.pdf) (25. svibnja 2020.).

⁵⁴ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-2267/2017, od 3. listopada 2018. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125831D0044941B/\\$FILE/U-III-2267-2017.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C125831D0044941B/$FILE/U-III-2267-2017.pdf) (25. svibnja 2020.).

⁵⁵ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-2244/2014, od 6. lipnja 2016. godine, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257FCB003555DE/\\$FILE/U-III-2244-2014.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257FCB003555DE/$FILE/U-III-2244-2014.pdf) (25. svibnja 2020.).

⁵⁶ Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, Narodne novine, br. 92/1996, 39/1999, 42/1999, 92/1999, 43/2000, 131/2000, 27/2001, 34/2001, 65/2001, 118/2001, 80/2002, 81/2002.

⁵⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-2244/2014, od 6. lipnja 2016. godine, *op. cit.* bilj. 44, toč. 83.

⁵⁸ *Uzelac i Đekić*, zahtjevi br. 6161/13 i 57863/14, ECHR 2020 (HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int>).

podnositeljicama dosudio iznose na ime naknade štete jer su se našle u situaciji koja je rezultat isključivo pogreške domaćih upravnih tijela, a što je rezultiralo nerazmjernim miješanjem države u njihovo pravo vlasništva isključivo zbog pogreške u postupanju upravnog domaćeg tijela.

U veljači 2016. godine Ustavni sud donio je dvije odluke temeljem tužbi iste podnositeljice, i to u oba predmeta radi isplate naknade zbog nemogućnosti korištenja nekretnine koja je u svrhu zaštite bila stavljena pod privremenu upravu Republike Hrvatske te dana privremenim korisnicima na korištenje.⁵⁹ U obje presude Ustavni je sud zaključio da sudovi nisu primijenili ranije zauzeti stav Ustavnog suda iako im je bio poznat, da vlasnici nekretnina imaju pravo na naknadu zbog oduzete imovine u slučaju kada je vlasniku nametnut prekomjeren teret u odnosu na legitimni cilj zbog kojeg je nekretnina u njegovu vlasništvu dana na korištenje privremenim korisnicima. Naime redovni sudovi nisu cijenili je li vlasniku nekretnine nametnut prekomjerni teret zbog duljine razdoblja u kojem mu nije bilo omogućeno vraćanje posjeda vlastite nekretnine te je li on bio onemogućen u svojem pravu vlasništva zbog legitimnog cilja ili nije,⁶⁰ što je povrijedilo njihovo pravo na pravično suđenje.

4. ŠTO NAM O SVEMU GOVORE EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA I SUD EUROPSKE UNIJE?

Ustavni se sud u mnogim svojim presudama poziva i na odluke ESLJP-a, a neke su navedene već i ranije u radu. Primjerice kod odlučivanja o istražnom zatvoru poziva se na presudu *Šebalj protiv Hrvatske*⁶¹ (br. 4429/09 od 28. rujna 2011. godine); kada obrazlaže mjerilo dostatnosti, poziva se na presudu *Ajdarić protiv Hrvatske*⁶² (br. 20883/09 od 13. 12. 2011. godine); kada objašnjava da pogreške nadležnih tijela ne smiju ići na štetu građana, poziva se na presudu *Gashi protiv Hrvatske*⁶³ (br. 32457/05 od 13. prosinca 2007. godine); kada ističe da se arbitrarnost mora spriječiti u što većoj mjeri, poziva se na presudu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁶⁴ (br. 39846/98 od 16. listopada 2001. godine) itd.

Pravično odlučivanje, koje bi teoretski trebalo biti korektiv važeće odredbe,⁶⁵ jer odlučivanje u skladu sa zakonom nije uvijek pravično, podrazumijeva tumačenje zakona na način kako ga tumači relevantna sudska praksa, što znači da se ona ne smije nikako zanemariti. Tako primjerice Sud Europske unije (dalje u tekstu: Sud EU-a) praksu smatra

⁵⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-971/2011, od 3. veljače 2016. godine [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257F500030194F/\\$FILE/U-III-971-2011.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/C12570D30061CE54C1257F500030194F/$FILE/U-III-971-2011.pdf) (15. lipnja 2020.).

⁶⁰ *Ibid.*, U-III-971/2011, toč. 6.

⁶¹ *Šebalj protiv Hrvatske*, op. cit. bilj. 23.

⁶² *Ajdarić protiv Hrvatske*, op.cit. bilj. 4.

⁶³ *Gashi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 32457/05, ECHR 2007 (HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int>).

⁶⁴ *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 39846/98, ECHR 2001 (HUDOC, <http://hudoc.echr.coe.int>).

⁶⁵ Vuchetich, L., *Pravednost i pravičnost u filozofiji prava*, Pravnik, Zagreb, 2007.

izvorom prava, no ne nameće državama članicama uvođenje sustava presedana, kakav recimo postoji u Ujedinjenom Kraljevstvu. Države članice potpisivanjem sporazuma i ulaskom u Europsku uniju prihvaćaju obvezu primjene odluka Suda EU-a kao obvezatnu. Takva im obveza nije nametnuta, nego su takvu obvezu države članice samostalno prihvatile, dok sam Sud EU-a može odstupiti od vlastite prakse samo u svrhu evolutivnog pristupa pravu s dobrim obrazloženjem. Namjera je Suda EU-a izravno utjecati na praksu nacionalnih sudova, koja bi se idealno trebala mijenjati sukladno promjenama koje nas okružuju. Pravo je „živo“ i to je svakako nešto što bi sudovi trebali uzeti u obzir kada donose odluke.

Jedan od recentnih primjera pozivanja na praksu, doduše Suda Europske unije, nalazimo u sporovima koji se vode povodom kredita u švicarskim francima, u kojima se tužitelji pozivaju na presudu tog Suda broj C-118/17, *Dunai protiv ERSTE Bank Hungary Zrt* od 14. ožujka 2019. godine.⁶⁶ U toj je presudi Sud EU-a odlučio da sudovi opravdano mogu odbiti zahtjeve potrošača za poništenjem ugovora o kreditu koji se temelji na nepoštenim odredbama samo kada utvrđenje postojanja takvih odredbi dovodi do uspostave pravne i stvarne situacije u kojoj bi potrošač bio da tih odredbi nema. Dakle sud mora utvrditi da je tužitelj valjano oštećen konverzijom da bi mogao odbiti tužbeni zahtjev. Ukoliko to nije moguće utvrditi, tužbeni zahtjev mora biti usvojen. Navedeno dovodi u praksi do toga da je u postupku nužno provesti financijsko-knjigovodstveno vještačenje, što iziskuje trošak od 2500 kn. Tužitelji se već nalaze u nezavidnoj financijskoj situaciji, a u postupku ih se prisiljava da podmiruju dodatni trošak vještačenja kako bi dokazali da su plaćali više nego što su trebali. Mnogi zbog nemogućnosti i odustaju, nesigurni su u ishod spora, a dodatno im narušava volju za vođenjem spora i novi stav Vrhovnog suda Republike Hrvatske.⁶⁷ U vrijeme pisanja ovog rada Sud EU-a donio je važnu odluku⁶⁸ u španjolskom predmetu koja bi trebala ujednačiti praksu nacionalnih sudova kada su u pitanju konvertirani ugovori. Sud EU-a smatra da nije prepreka zamjeni nepoštenih ugovornih odredbi valjanom ugovorom o obnovi, a kojim se potrošač odriče učinaka do kojih bi proglašenje takve odredbe nepoštenom dovelo, samo u slučaju da je potrošač valjano bio o tome informiran, a što je opet na nacionalnom sudu da provjeri. Iako su sada, nakon godina neizvjesnosti, potrošači ipak u povoljnijoj situaciji, postupak koji im u početku nameće dodatne troškove mora se voditi. Možemo li onda u ovako opisanoj situaciji razmišljati o pravičnosti postupka u kojem se nalaze potrošači? Autorica nije baš uvjerena.

Kako je već ranije spomenuto, Hrvatska se našla pred ESLJP-om u ožujku 2009. godine povodom zahtjeva podnositelja Zorana Šebalja, koji je istaknuo povrede iz čl. 3., 5. i 6.

⁶⁶ *Dunai protiv ERSTE Bank Hungary Zrt*, broj C-118/17, Službeni list Europske unije, C 155, 6. svibnja 2019. godine.

⁶⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, broj Gos-1/2019-5 od 11. prosinca 2019. godine, http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/2019dok/Priopcenja/VSRH_Gos-1-19-5.pdf (3. srpnja 2020.).

⁶⁸ *XZ v. Ibercja Banco, SA*, C-452/18, 9. srpnja 2020. godine, Službeni list Europske unije, C 287, 31. kolovoza 2020. godine.

Konvencije. U odnosu na čl. 6. Konvencije podnositelj je zahtjeva tijekom cijelog postupka pred nacionalnim sudovima isticao da prilikom prvog ispitivanja u policiji (kada je navodno priznao počinjenje kaznenog djela) nije imao osiguranog branitelja, a temeljem tada danog iskaza donesena je osuđujuća presuda. Sud je utvrdio kako podnositelj uistinu nije imao branitelja prilikom prvog ispitivanja, što je dovelo do povrede njegova prava na pravično suđenje. Utvrđena povreda veća je stoga što nacionalni sudovi nisu izuzeli takav iskaz iz predmeta, a osobito što su na takvu iskazu i utemeljili svoju odluku. Podnositelj je ranije tijekom postupka mogao pobijati odluke nacionalnog suda kojima mu je produljivan pritvor ili kojima su odbijane njegove žalbe na takve odluke zbog nedostatka relevantnih i dostatnih razloga. Naime od kada je uhićen pa do njegova puštanja na slobodu sve odluke nacionalnog suda bile su utemeljene na potpuno istim razlozima kao i prvo rješenje o određivanju pritvora. Dakle, gotovo dvije godine nacionalni sudovi drže podnositelja u pritvoru s obrazloženjem da postoji opasnost od ponavljanja djela. Sredinom 2008. godine nacionalni sud donosi rješenje kojim produljuje pritvor podnositelju temeljem osnove da postoji opasnost od ponavljanja djela i dodaje opasnost od bijega jer je nedostupan, odnosno jer često mijenja mjesto boravišta, dok se u trenutku donošenja takva rješenja podnositelj nalazi više od godinu dana u pritvoru. Činjenica je da je podnositelj opetovano činio kazneno djelo krađe, no činjenica je i da je proveo dvadeset i jedan mjesec u pritvoru jer su nacionalni sudovi smatrali da će ponoviti kazneno djelo, ne dajući nikakvo drugo obrazloženje, a potom mu se pritvor produljuje jer je nedostupan iako je već više od godinu dana u pritvoru. Cilj mjere pritvora/istražnog zatvora jest osigurati nazočnost okrivljenika kako bi se mogao provesti postupak. Takvom se mjerom pojedincu oduzima njegovo temeljno pravo na slobodu iako još uvijek nije proglašen krivim za kazneno djelo koje mu se stavlja na teret, što je nit vodilja kojom bi se nacionalni sud trebao voditi prilikom donošenja takve odluke. U takvim odlukama nacionalnog suda, koje se ponavljaju kroz dugi period, ne postoji nijedan dostatni i relevantni razlog. Vidjeli smo ranije da je Ustavni sud 2018. godine iznio shvaćanje da obveza iznošenja relevantnih i dostatnih razloga koji bi opravdali mjeru oduzimanja slobode koja protekom vremena traje sve dulje postaje sve zahtjevnija.⁶⁹ Podnositelj je mogao navesti i tu povredu čl. 6. Konvencije u svojem zahtjevu, o kojoj bi bilo zanimljivo vidjeti stajalište Suda.

Upravo je mjerilo dostatnosti Sud obrazlagao u predmetu *Ajdarić protiv Hrvatske*, prvom predmetu u Republici Hrvatskoj u kojem je osuđenik, osuđen na najtežu kaznu zatvora, pušten na slobodu temeljem presude Suda. Podnositelj je tada prigovarao presudi nacionalnog suda navodeći da je bila donesena temeljem dokaza koji se sastoji od iskaza svjedoka koji boluje od emocionalne nestabilnosti i histrionskog poremećaja osobnosti te da je ta osuda bila potpuno arbitrarna i protivna jamstvima poštenog suđenja, pravu na presumpciju nevinosti i načelu jednakosti stranaka.⁷⁰ Sud je utvrdio da nacionalni sud nije nijednim navodom komentirao očigledne nepodudarnosti u iskazima svjedoka, kao ni psihičko zdravlje svjedoka koji se naknadno pojavio, a koje je bilo i vještačeno. Nacionalni

⁶⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-170/2018, 18. siječnja 2018. godine, *op. cit.* bilj. 20.

⁷⁰ *Ajdarić protiv Hrvatske*, *op. cit.* bilj. 55, toč. 24.

je sud dakle osudio podnositelja na najtežu zatvorsku kaznu temeljeći svoju presudu na nedostatnim razlozima. S obzirom na to da se radi o slobodi pojedinca, a da je jedina posljedica takvih manjkavih odluka nacionalnih sudova novčana kazna, autorica je mišljenja da je takva posljedica arbitrarnog suđenja preblaga. Sud je u svojoj mnogobrojnoj praksi zauzeo stav da se na ime zadovoljštine za povredu čl. 6. st. 1. Konvencije podnositelj mora dovesti u stanje u kojem bi bio da povreda navedene odredbe nije bila počinjena. U ovom je predmetu utvrdio da bi podnositelj bio zadovoljen u vidu ponavljanja postupka te iznosom od 9000 eura na ime štete koja se podnositelju ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem povrede.⁷¹ Međutim pitanje je je li 9000 eura dovoljna satisfakcija za oduzimanje slobode temeljem nečijeg lažnog iskaza.

Kada je u pitanju pogrešno postupanje nadležnih tijela, Sud se u predmetu *Gashi protiv Hrvatske* pozvao na presudu donesenu protiv Rusije, u kojoj je zaključio da sve pogreške ili propusti državnih tijela trebaju ići u korist pogođenih osoba, odnosno rizik svake pogreške koju napravi državno tijelo treba snositi država, a propusti se ne smiju ispravljati na štetu građanina.⁷² Podnositelj je sklopio ugovor o kupoprodaji stana koji je dobio na korištenje od tvornice stakla u Puli, a taj je ugovor Državno pravobraniteljstvo odobrilo 1996. godine. Nakon četiri godine od odobrenja isto to Državno pravobraniteljstvo podnosi tužbu protiv podnositelja te traži utvrđenje ništetnosti spornog ugovora s obrazloženjem da tvornica stakla nikada nije mogla raspolagati predmetnim stanom. Osim što dovodi do pravne nesigurnosti, takvo postupanje dovodi pojedinca u situaciju u kojoj mora braniti svoje pravo stečeno od države protiv iste te države. Zbog takvih situacija ne može nas ni začuditi veliko nepovjerenje građana u naš pravosudni sustav. Država članica dužna je svaku situaciju rješavati na dosljedan način upravo da bi građani mogli znati što mogu očekivati u pojedinom trenutku. Kako je i ranije navedeno kod postupanja upravnih sudova u postupcima izvlaštenja, postupanja tijela dijametralno suprotna ranijim odlukama toga tijela nisu u skladu s načelom pravičnog postupanja niti ispunjavaju svrhu vladavine prava.

Početak srpnja 2020. godine ESLJP je donio presudu i u predmetu *Idžanović protiv Hrvatske*,⁷³ u kojoj je utvrdio kako je podnositelju povrijeđeno pravo na pristup sudu jer je bio onemogućen iznijeti svoje stajalište pred Upravnim sudom, a to je bilo krucijalno pitanje u postupku. Podnositelj tada nije bio saslušan zahvaljujući odredbi Zakona o upravnim sporovima koja je omogućavala takvo postupanje, no pogreška domaćeg suda ogleda se u nedostatku valjanog obrazloženja koje bi opravdalo odbijanje saslušanja podnositelja. Upravo u takvim predmetima ESLJP nam uporno naglašava da se nije dovoljno pozvati na pozitivnu normu (pravedno suđenje), nego je bitno takvo pozivanje valjano i dostatno obrazložiti (pravično suđenje). Kada je riječ o pravu na pristup sudu, ne treba izostaviti i predmet *Lesjak protiv Hrvatske* (25904/06, od 18. 2. 2010. godine), u kojem se podnositelj našao u situaciji u kojoj su se sudovi opće nadležnosti oglasili

⁷¹ *Ibid.*, op. cit. bilj. 55, toč. 59.

⁷² *Gashi protiv Hrvatske*, op. cit. bilj. 56, toč. 40.

⁷³ *Idžanović protiv Hrvatske*, op. cit. bilj. 38.

nenadležnima, dok je upravni sud odbacio tužbu jer podnositelj nije mogao specificirati upravni akt koji pobija. Europski je sud u navedenom predmetu utvrdio povredu čl. 6. Konvencije u vidu povrede prava na pristup sudu jer upravni sud nije odlučivao o nadležnosti, odnosno nije Vrhovnom sudu uputio zahtjev za odlučivanje o tom pitanju, nego je odbacio tužbu iz ranije navedenog razloga, što je podnositelja i diskriminiralo u odnosu na to pravo. Naime u identičnoj pravnoj situaciji o zakonitosti odluke o prestanku radnog odnosa u drugom slučaju odlučivao je sud, odnosno bilo je omogućeno da se na dnevni red stavi pitanje sukoba nadležnosti.⁷⁴

Sprječavajući arbitrarnost u što većoj mjeri, Sud se često poziva na presudu u predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,⁷⁵ u kojoj je vidljivo da Sud, iako ne ocjenjuje način postupanja nacionalnih sudova niti predstavlja četvrti stupanj, ipak kontrolira na koji će način nacionalni sudovi cijeliti pouzdanost pojedinog dokaza te tako navodi: „Opće je pravilo da nije zadaća Suda da procjenu dokaza koju su dali nacionalni sudovi zamijeni svojom ocjenom, osim u okolnostima gdje je ocjena dokaza od nacionalnih sudova bila arbitrarna ili hirovita, ili je sustav jamstava ili mjera zaštite koje su primijenjene u procjeni pouzdanosti priznanja kao dokaza bio očito neadekvatan.”⁷⁶ Neadekvatnost i ocjenu dokaza valja cijeliti prema okolnostima svakog pojedinog predmeta. Kada se građani i pouzdaju u pravosudni sustav, s narušenim povjerenjem kakvo je trenutno, onda isti taj sustav treba valjano opravdati taj privilegij koji mu je dan.

ESLJP smatra i da bi pravo na pošteno suđenje bilo iluzorno kada bi pravni sustavi država članica dopuštali nedjelotvornost obvezujućih odluka, zbog čega se ovrha sudskih odluka smatra integralnim dijelom suđenja u kontekstu čl. 6. Konvencije. Poslije je to stajalište sud proširio i na predmete u kojima nije bilo suđenja prije provođenja ovrhe, nego je do nje dolazilo temeljem akata izjednačenih s ovršnom sudskom odlukom.⁷⁷

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Nakon provedenog istraživanja zaključak koji se nameće ukoliko se pažljivo iščitaju odluke Ustavnog suda nije obećavajući. Jedina sankcija za povredu prava na pošteno suđenje jest ukidanje presuda, eventualno dosuđena naknada štete od strane Suda te narušavanje statistike pojedinog suca, a naposljetku i moralna odgovornost. Da ne postoji obveza suda da obrazloži svoju odluku na dostatan i relevantan način, vladavina prava i dobro pravosuđe postali bi iluzorni i teorijski, a ne stvarni i učinkoviti. Iako mnogi predmeti nikada i ne dođu do Ustavnog suda, zadaća koju on obavlja nije laka, no autorica je mišljenja da još ima mjesta za napredak. Norme koje donosi zakonodavac često oni koji nisu pravnici i koji se propuste savjetovati sa strukom, sudovi i javnopravna tijela dužni su provoditi takve kakve jesu. Međutim upravo bi suci i službene osobe u javnopravnim

⁷⁴ Uzelac, A., *op. cit.* bilj. 5, str. 121.

⁷⁵ *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *op. cit.* bilj. 57.

⁷⁶ *Brennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *op. cit.* bilj. 57, toč. 51.

⁷⁷ Uzelac, A., *op. cit.* bilj. 5, str. 114.

tijelima trebali imati istančani smisao za pravičnost.⁷⁸ Uvjet pravednosti ispunjen je pukim praćenjem i primjenom napisane norme, no ono što razlikuje dobrog suca, odnosno službenu osobu, od prosječnog jest upravo osjećaj za pravičnost i stremljenje naravnom pravu. No kada se i propusti suditi u skladu s načelima pravičnosti, Ustavni bi sud takve pogreške trebao ispravljati. Mnoge ustavne tužbe odbijane su zbog procesnih nedostataka. Kada bi se Ustavni sud i upustio u meritum takvih predmeta, što opravdano ne radi, smatram da bi se mnoge nepravednosti mogle ispraviti. Iz kojih razloga sudske odluke nisu utemeljene na dostatnim i relevantnim razlozima, ne možemo nagađati, no možemo pisati o takvim povredama i analizirati ih. Hrvatska je na kraju 2019. godine imala 1712 sudaca, čije je djelovanje ponekad, kad se promatra praksa, upitne kvalitete. Zanimljiv je prijedlog profesora Lauca, koji navodi kako bi se trebala razmotriti opcija financiranja sudova prema učinku, temeljem načela tzv. cjelovite svote. Autorica je stava da bi takvo financiranje sigurno ubrzalo pravosuđe, a osobito spriječilo donošenje potpuno samovoljnih i arbitrarnih odluka. U odnosu na 1997. godinu, što zvuči pomalo razočaravajuće s obzirom na protek vremena, Hrvatska je na solidnom putu ostvarenja potpune kompatibilnosti sa standardima pravičnog suđenja, no svakako još ima puno posla do ostvarenja punog potencijala kako u implementaciji tako i u izvršavanju donesenih presuda.

⁷⁸ O etičkim načelima i Kodeksu sudačke etike u odnosu na aspekte prava na pošteno suđenje v. Ljubanović, Boris, *Pošteno suđenje kao temelj sudačke etike*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, 2012, str. 449–457.

A Fair Trial in Decisions of the Constitutional Court of the Republic of Croatia with Special Reference to the Prohibition of Arbitrary Proceedings

The problem of court decisions without relevant and sufficient reasons prompted the author to write this paper presenting individual decisions of the Constitutional Court of the Republic of Croatia, especially the reasons by which the Constitutional Court is guided in deciding on complaints of violation of a fair trial contained in Art. 29 of the Constitution of the Republic of Croatia and Art. 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. A fair trial is one of the fundamental rights that enables every citizen to address a court or a public body, as is the right to receive a valid and sufficient response to a request. Violations of a fair trial are becoming increasingly noticeable, which is why it is necessary to warn about violations and illogical arguments. Composed of twelve elements, the right to a fair trial in its complexity combines fairness and justice, concepts which are becoming wholly different. The paper analyses the prohibition of arbitrariness as one of the elements of the right to a fair trial, a phenomenon that we encounter more and more often. Guidelines are offered to help practitioners in future appeals to both the Constitutional Court of the Republic of Croatia and regular courts in order to try to prevent arbitrariness in the earlier stages of the proceedings.

Keywords: arbitrariness, fairness, right to a fair trial, efficiency of the judiciary

Maja Anić, Doctoral student, Faculty of Law of the Josip Juraj Strossmayer University in Osijek